

Arkeologisk dokumentation

Skattplats Glammunds 1:2, Akebäck socken
Gotland

ArkeoDok

Oktober 2005

Rapport Arkeodok 2005:8
Lst. diarienummer 431-4616-05

Bakgrund

Under en följd av år har arkeologiska undersökningar av resterna efter två vikingatida silverskatter skett inom fastigheten Glammunds 1:2 i Akebäck socken (för en sammanställning av tidigare undersökningar, se rapport i läns museet på Gotlands arkiv). Platsen har därtill varit utsatt för plundring under många år. Senast under våren 2005 kunde markägaren konstatera plundringsgropar i åkern.

Flera av skattplatserna på Gotland är mer eller mindre regelmässigt utsatta för plundring i samband med att åkrarna plöjs. Mot bakgrund i detta förhållande har länsstyrelsen på Gotland beslutat att låta genomföra efterundersökningar av ett antal platser som bedömts vara potentiella plundringsplatser. Dessa platser kommer att genomsökas under hösten 2005. Föreliggande rapport avser en av dessa platser.

Tyngdpunkten i undersökningarna innebär enligt uppdraget att efter harvning och sådd av åkern genomsöka själva området för silverskatterna, så som de kommer till uttryck i tidigare undersökningar. Några mer detaljerade undersökningar i form av utgrävningar eller kompletterande undersökningar utanför de aktuella områdena är det således inte frågan om.

Uppdragets karaktär har därför inneburit en koncentration av genomsökningarna till själva skattområdena och användandet av metalldetektor för att spåra eventuella ytterligare mynt eller andra delar av silverskatterna. Rent praktisk har detta inneburit att vi inte har tagit fasta på de föremål av järn som regelbundet förekommer i åkrarna på Gotland, och inte minst i anslutning till de skattplatser där skatten legat i ett hus eller på en gårdplats.

Det här innebär att dessa efterundersökningar av skattplatserna i mycket ringa grad säger något om fornlämningsmiljöns karaktär, generella tidsställning eller funktion, vilket bör beaktas vid en tolkning av fynden eller vid en vetenskaplig bearbetning av resultaten.

Vid Glammunds i Akebäck socken, som

föreliggande rapport således handlar om, har man kunnat konstatera förekomsten av två silverskatter, belägna endast ca 12 meter från varandra. Skatterna upptäcktes i samband med jordbruksarbete sommaren 1987. Vid den efterföljande arkeologiska undersökningen, utförd av dåvarande RAGU (Riksantikvarieämbetets Gotlandsundersökningar) upptogs två undersökningsytor om sammanlagt drygt ca 60 m², i anslutning till de två skatterna vars botten kunde säkerställas. Skatterna hade båda legat i näveraskar. Totalt påträffades i den södra skatten (skatt 1) 1049 mynt och 22 bitsilver. Den dateras till efter år 1023.

Skatt nummer II innehöll 716 mynt, två armbyglar, ett ringspanne, en fingerring och 31 bitsilver och dateras till efter år 1044. Vid en efterundersökning under det påföljande året påträffades ytterligare 132 mynt och tre bitsilver. Även åren 1989 och 1991, liksom år 1997, 1999 och år 2000 har efterundersökningar företagits, varvid flera mynt påträffats. Man kan härvid notera att antalet påträffade mynt stadigt minskar, vilket är naturligt med tanke på att varje gång man besöker platsen minskar antalet kvarvande mynt.

Platsen har dock med jämna mellanrum även besökts av plundrare, vilket innebär att ett antal mynt sannolikt har försvunnit vid dessa tillfällen. Dock är det sannolikt att huvuddelen av skatterna trots allt har kunnat räddas till eftervärlden genom de direkta arkeologiska undersökningarna efter påträffandet 1986.

Vid den arkeologiska undersökningen 1986 framkom även betydande boplatzlämningar i direkt anslutning till skattplatserna, i form av stolphål, härdar och andra konstruktioner. Även fyndmaterialet, såväl från själva utgrävningsytorna som från omgivande delar av åkern, gav ett rikt boplatSMaterial, något som minskar allt mer ju längre fram i tiden efterundersökningarna sker.

Förekomsten av två skatter så nära varandra med i det närmaste identiska deponeringstider är anmärkningsvärd. Det kan tolkas som resterna av två generationer på gården, eller att gården vid denna tid (1000-talet) utgjordes av två hushåll (parter på gotländska).

Utgående från de skilda rapporter som finns över de olika undersökningarna, har utbredningen av mynten sammanlagts i en karta för att visa på spridningen av dem och som ett underlag för vårt arbete. Härvid är att notera att det har varit tämligen svårt att lägga samman de olika undersökningarna då tydliga referenser till hållpunkter i landskapet inte finns (se kartbilagan).

Syfte

Syftet med föreliggande undersökning, som genomfördes av undertecknad och Jonas Ström fredagen den 7 oktober 2005, avsåg att direkt efter att markägaren plöjt och sått åkern avsöka densamma för att plocka upp eventuella resterande mynt från de två skatterna och eventuella andra delar av skatterna.

Det hela rör sig med andra ord om en ren räddningsundersökning varför några mer detaljerade studier inte har genomförts.

Metod

Tyngdpunkten i den avsökta utan koncentrerades till de två skattplatserna, såsom de framträder från de tidigare undersökningarna. Därtill avsåg ett område beläget mer mot öster och sydöst från den södra skatten, som enligt markägaren varit utsatt för plundring.

Avsökningen skedde medelst metalldetektor. Registreringen av framkomna mynt har skett medelst GPS, vilket innebär att den exakta punkten kan variera med ett par meter från det värde som erhålls via GPS. Denna skillnad blir dock tämligen minimal i en karta av ordinär skala och kan ses som försumbar i detta sammanhang.

Marken var vid undersökningen plöjd och harvad. Jordarten är tämligen styv lera och den torra hösten har inneburit att man vid karteringstillfället inte kunde urskilja några direkta färgningar i åkern som kunde avslöja överplöjda boplatser. Några spår i markytan av bortplöjda boplatser kunde med andra ord inte spåras, annat än en mycket svag

mörkfärgning i anslutning till de områden som hyste skatterna.

Resultat

De ytor som avsågtes framgår av kartan sidan 6. Som ovan sades koncentrerades undersökningarna till de två kända skattplatserna. Därtill kom ett område mer mot öster och sydöst att avsökas. Inom området för de två skattplatserna påträffades 4 mynt som bör utgöra resterna av de två skatterna (engelska/tyska mynt). Därtill framkom ett par mindre bitar av bly och brons av boplatsskäraktar. Med andra ord var platsen tämligen fyndtom. Förekommande nedgrävda kopparledningarna gjorde dock avsökningen av den centrala delen av skattplatserna svår.

De två engelska mynten (G1 och G7, se fyndbilagan)

De två tyska mynten (G3 och G4, se fyndbilagan).

Vårt intryck är att skatterna vid det här laget är i det närmaste upplockade, varvid några ytterligare undersökningar knappast kan vara meningsfulla.

Det andra området som avsågtes var beläget längre mot sydost och avsågtes mot bakgrund av att markägaren sett plundringssporar inom detta område. En yta av ca 100 X 50

De två arabiska mynten, påträffade i åkerns östra del och sannolikt indikerande platsen för ytterligare en skatt i åkern. Mynten är inte avbildade skalenligt.

meter genomsöktes tämligen noggrant. Härvid påträffades två arabiska mynt; ett i det närmaste helt och ett kvarts mynt. Enligt bestämning av Gert Rispling på Kungl Myntkabinettet utgörs de av följande mynt;

1. Samanid. Kalif Al-Muqtadir. Furste Nasr b. Ahmad. Al-Shash 315 e.H. (927-28 e.Kr.). Dirham. Kantskada.
2. Samanid. Kalif [al-Mustakfi]. Furste [Nuh b. Nasr]. Bukhara [33]9 e.H. (950-51 e.Kr.). Dirham. ¼ fragment.

De var belägna ca 20 meter från varandra i en nordsydlig linje (härvid bör noteras att åkern i dag plöjs i öst-västlig riktning, men att man tidigare plöjde i nordsydlig riktning). Trots en noggrann avsökning av området intill de två mynten påträffades inga ytterligare mynt.

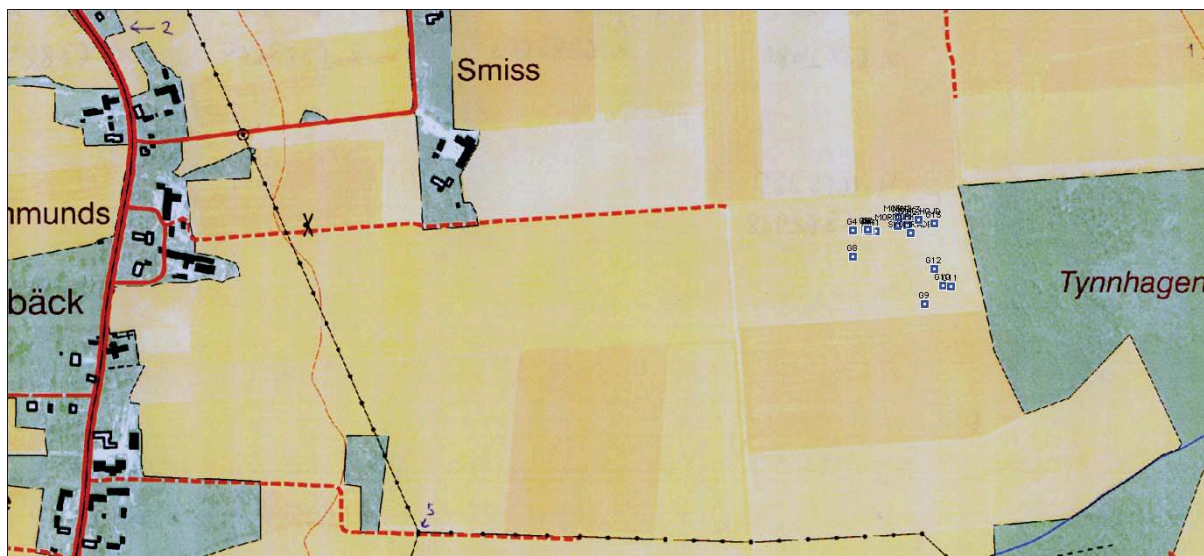
Hur dessa två mynt skall tolkas är oklart. Det kan röra sig om en sedan gammalt utplöjd mindre skatt, där årets plöjning brakt två mynt inom detektorns känslighetsområde, dvs. att det skulle finnas en mindre skatt kvar på platsen. Det som talar emot detta är att silverskatterna på Gotland som regel är tämligen grunt belägna, sällan mer än 30 cm under markytan (Östergren 1989).

En annan variant kan vara att den plundring

Bottenskälla av järn, sannolikt från en bortplöjd förhistorisk järnugn.

som markägaren upptäckt inom detta område kan ha inneburit att delar av skatten har försvunnit genom plundring. En tredje variant kan naturligtvis vara att mynten är att betrakta som ströfynd, som ju ofta förekommer på

Åkern med de påträffade skatterna är belägen rakt öster om gården Glammunds i Akebäck och strax väster om Tynnhagen. Tidigare undersökningar har tydligt visat att området i anslutning till skatterna hyser betydande spår av bopats från vikingatid. Punkterna i kartan visar var årets fynd har framkommit. För en detaljerad bild av avsökta områden etc., se kartbilagan.

boplatser. Tilläggas kan att inom området även påträffades en bottenskåla av järnslag, sannolikt från en järnugn av förhistorisk typ.

Det mest sannolika är dock att vi här har rester av ytterligare en skatt; då från en äldre period än de två tidigare påträffade skatterna (900-talets mitt).

Rekommendationer

Med hänsyn till de få mynt som framkom vid de två tidigare skattplatserna förefaller de inte meningsfullt att genomföra ytterligare undersökningar av denna del av åkern. De påträffade arabiska mynten, som inte kan knytas till de två skatterna utan snarare kan ses som rester av ytterligare en skatt i området (vilket inte på något sätt är orimligt med tanke på hur det ser ut på andra skattplatser) ger anledning till att genomföra ytterligare efterundersökningar i samband med nästa plöjning av åkern, inte minst för att försök säkerställa om de rör sig om en skattplats eller ej.

Administrativa uppgifter

Arbetet genomfördes av undertecknad och Jonas Ström, som har lång erfarenhet av att använda metalldetektor.

Fynden är, i enlighet med länsstyrelsens beslut, överlämnade till länsmuseum på Gotland. Rapporter är tillställda länsstyrelsen på Gotland, länsmuseum på Gotland och riksantikvarieämbetet.

Lst, diarienummer: 431-4616-05

Litteratur

Östergren, M. 1989. *Mellan stengrund och stenhus. Gotlands vikingatida silverskatter som bopatsindikation*. Theses and Papers in Archaeology 2. Stockholms universitet. Doc. Dan Carlsson ArkeoDok

Bilaga

- fyndlistor
- Kartor

Glammunds 1:2, Akebäck
Föremål påträffade i samband med
efterundersökning av platsen för
silverskatter.
Fornlämningsnummer saknas

G1. Silvermynt, England. Helt. Välbevarat.
Knut 1016-1035. Pointed Helmet typ ca 1023-1029. London, myntmästare Leofstan. Hör sannolikt till skatt I (se rapporter i läsmuseet på Gotlands arkiv).

G2. Silvermynt, Tyskland. Helt. Böjt. *Köln. Kung Otto III 983-996. Häv. 34.*

G3. Silvermynt, Tyskland. Helt, slitet. *Mainz. Kejsar Otto II/III 973-1002. Dbg 778/779.*

G4. Bly, en ca 5 cm lång, omböjd restprodukt

G5. Bronsfragment, ca 1,5 cm stort.

G6. Bronsbleck, ca 1,5 cm stort. Streckornerat på ena sidan.

G7. Silvermynt, England. Helt, välbevarat.
Knut 1016-1035. Pointed Helmet typ ca 1023-1029. London, myntmästare Ælfgar. Hör sannolikt till skatt I (se rapporter i läsmuseet på Gotlands arkiv).

G8. Minimal oregelbunden metallkula, sannolikt rest från smide. Ca 0,3 cm stor

G9. Omvikt litet bronsbleck, ca 2,5 cm långt och 0,4 cm brett.

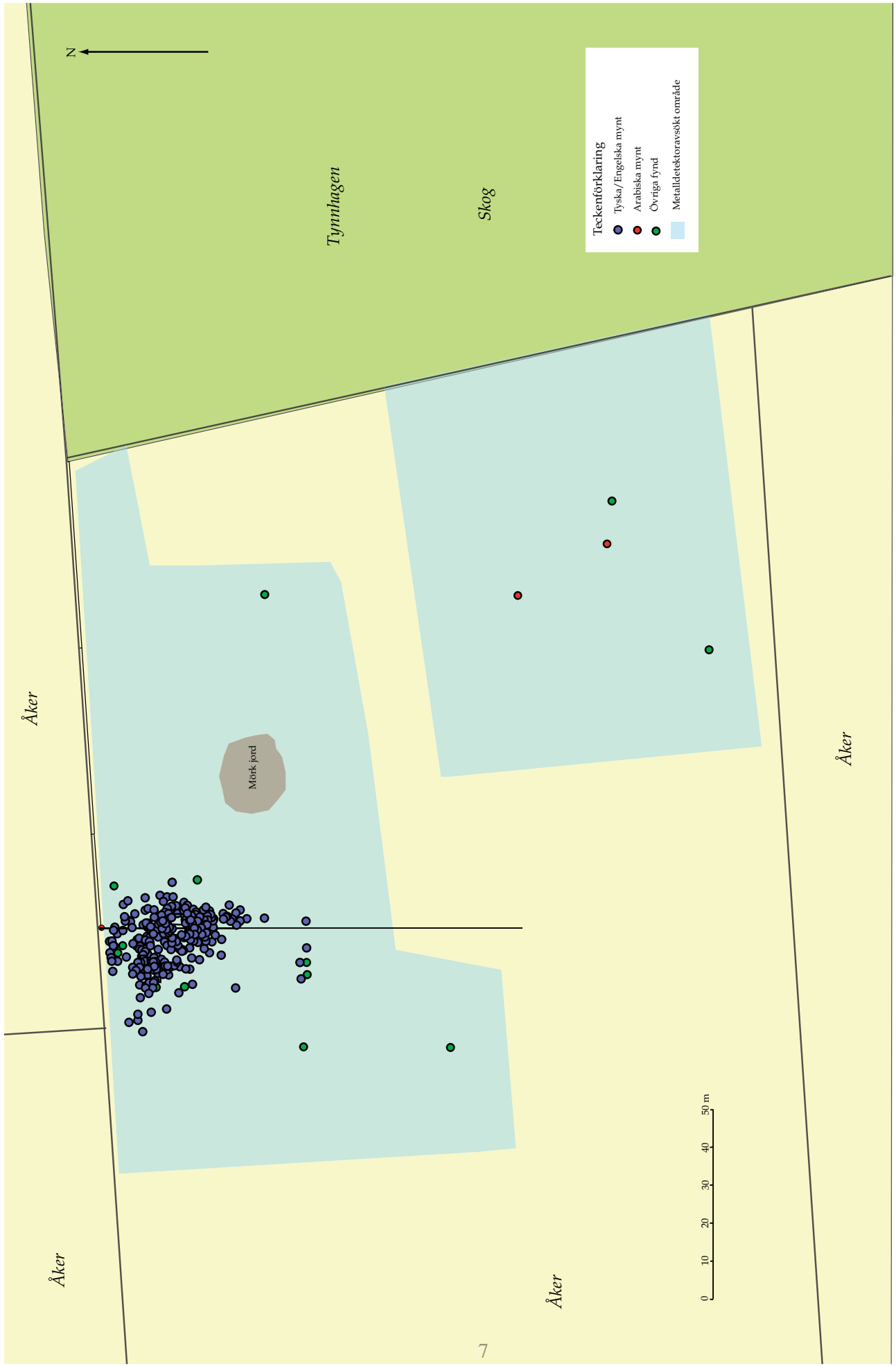
G10. Silvermynt, arabiskt. Nästan helt. Välbevarat. *Samanid. Kalif Al-Muqtadir. Furste Nasr b. Ahmad. Al-Shash 315 e.H. (927-28 e.Kr.). Dirham. Kantskada.*

G11. Slaggbotten, sannolikt del av rest från järnugn. Ca 15 cm stor.

G12. Silvermynt, arabiskt, kvarts. *Samanid. Kalif [al-Mustakfi]. Furste [Nuh b. Nasr]. Bukhara [33]9 e.H. (950-51 e.Kr.). Dirham. ¼ fragment.*

G13. Kubiskt, något triangulär bronsbit, ca 0,3 cm stor.

Samtliga fynd, påträffade mellan 1986 till 2005, förutom inom de 1986 utgrävda områdena.